

עיון במגילת אסתר ע"פ מדרשים ומפרשים

למורה

מגילת אסתר נלמדת כסדרה מן הכתוב בכתות נמוכות ובינוניות בכתות גבוהות אנו מחפשים ציר כל שהוא, לפיו נוכל להזכיר את השתלשלות המאורעות. להלן - חומר למורה, על פיו אנו נצמידים לגילוי המהלך הפנימי של הארועים המרומז בהופעות השונות של המילה "המלך" במגילה ע"פ דברי המדרש ש"כל מקום שנאמר המלך סתם - משמש קדש וחול" (אסתר ג' י')

מגילת אסתר, שנכתבה ע"י מרדכי ואסתר ברוח הקודש מלמדת אותנו את אחד הכללים החשובים בהנהגת העולם: **כל המאורעות העוברים עלינו, ונראים נפרדים כל אחד לעצמו, ובחלקם גם אינם מובנים - מובלים ע"פ רצון ה' באותה דרך שהוא ברא להנהיג בה את העולם.**

מלבד הבנת ארועי המגילה עצמם, משמש הכלל הזה גם **כצידה שהכינו לנו מרדכי ואסתר לגלות הארוכה**: הדור היה דור סיום הנבואה. **במשך כל שנות הגלות שיבואו** - לא יהיה מי שיגלה לנו את פשרם של המאורעות אבל **נדע שיש מי שמושך בכל החוטים** ולכל מה שעובר עלינו יש טעם וסיבה.

אחד המפתחות להבנת המהלכים הפנימיים של המגילה, הוא דבריהם של חז"ל: "כל מקום שנאמר המלך סתם - משמש קודש וחול" (אסתר ר' י' ג') אמנם המגילה היא מגילה של הסתר פנים וההנהגה הנגלית בה היא הנהגה של הסתר, אבל ברמז נזכר פעמים רבות "המלך" - מלך מלכי המלכים שהוא נהל את הענינים ע"פ רצונו - שלאחר החטא יתגלגל העונש וזה יגרום לישראל לשוב בתשובה, מה שיעשה אותם ראויים לנס הגדול.

להלן מובא תקציר ארועי המגילה, כאשר יש בו התייחסות מיוחדת למקומות בהם נזכר "המלך" והמדרש או מפרשים מסבירים איך הכוונה היא למלכו של עולם, ודאי קיימים פרושים רבים נוספים וגם אלו המובאים נתונים לבחירת המורה. (אפשר, כמבוא לשיעור - להפנות את התלמידות להגיע למקורות המבארים את המילה "המלך" בהתייחסות למלך מלכי המלכים, מן הסתם נגיע כך למקורות רבים נוספים)

המלך אחשורוש עורך משתה לכל ועבדיו, מתוך פאר ושפע עצומים.

"השתיה כדת אין אונס, כי כן יסד המלך לעשות כרצון איש ואיש" אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן (ילק"ש תת"רמ"ח)

כידוע הוזמנו היהודים לסעודה - והיה זה נסיון עבורם.

כי כן יסד מלכו של עולם שבכל מה שקשור להנאות העוה"ז (השתיה) אין אונס, יש בחירה חופשית! יכול האדם לעשות כרצון מרדכי -

המרמז ליצר הטוב או כרצון המן - המרמז ליצר הרע.

היהודים בשושן, כמו כל יהודי בכל זמן - היו יכולים לבחור, וכיון שלא בחרו לשמוע בקול מרדכי ולא קיימו את המצווה "ובחרת בחיים" -

נגזרה עליהם הגזירה (ע"פ מאור ושמש)

ושתי נקראת לבוא אל המלך **"ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך"** - ברצון ה' שרצה להביא 1. לעונשה (על מה שעשתה ליהודיות) 2. ולסילוקה מבית המלכות כדי להכשיר את הקרקע לבואה של אסתר. (ע"פ אלשיך)

בהמלצת המן (ממוכן)

"לא תבוא ושתי... ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה" ועי"ז: **"ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מדינות מלכותו"**

יתקיים מאמר מלכו של עולם, יתגלגל קיומו של מה שאמר הקב"ה **"מחה אמחה את זכר עמלק"** כי ע"י שתסולק ושתי - תכנס אסתר ויתגלגלו הענינים עד למחית המן ואויבי ישראל העמלקים (ע"פ אסתר ד', י')

אסתר נבחרת למלכה, מרדכי יושב בשער המלך ומספר למלך על מזימת בגתן ותרש והמן נבחר לראש השרים.

כל עבדי המלך בשער המלך כורעים ומשתחיים להמן, מלבד מרדכי ואז יש מי ששואל את מרדכי:

"מדוע אתה עובר על מצות המלך" - הרי הקב"ה נתן לו את גדולתו, ומדוע אתה מתגרה בו - אבל מרדכי לא קבל את טענתם ועמד

בשלו (ע"פ חת"ס) יש מי שמסביר שמרדכי התעקש שלא לכרוע להמן כדי לתקן את חטאם של ישראל כשהשתחוו לצלם.

המן נודע לכך שמרדכי אינו מקבל את מרותו הוא מחליט להעניש את עם מרדכי, מפיל פור הוא הגורל ובא לדבר עם אחשורוש.

כל אלו - על פני השטח. אבל כדי שתגזר על עמ"י גזרה צריכה להיות הסכמה מלמעלה וכאן עושה השטן את מלאכתו של המן ומקטרג

באותן מילים שהמן מקטרג לפני אחשורוש:

"ישנו עם אחד מפורד ומפורד..." עם ישראל בשעה זו אינו במעלתו העליונה, יש ביניהם פיזור ואינם מאוחדים.

במצב כזה שעמ"י אינו במעלתו העליונה הם מסורים להנהגת מלאך ולא להנהגתו הישירה של הקב"ה

וע"כ כאשר **"את דתי המלך אינם עושים"** - **"למלך אין שווה להניחם"** - לעשות להם הנחה ולוותר על חטאיהם, שכן כאשר עמ"י

מונהגים ע"י מלאך נאמר **"כי לא ישא לפשעיהם"** (שמות כ"ג, "הנה אנוכי שולח מלאך") כי שליח הוא וחייב למלא שליחתו.

והוא מוסיף ואומר: **"ועשרת אלפים ככר כסף אשקול... להביא אל גנזי המלך"** - אביא לפני הקב"ה את כל מעשיהם של בני

ישראל ואת כל כסופיהם - שאיפותיהם הטובות והלא טובות, וכל אלו ישקלו לפני מלכו של עולם (ע"פ זוה"ק) ויתברר שאכן "למלך אין

שווה להניחם".

מלכו של עולם נענה לדברי הקטרוג.

"ויסר המלך את טבעתו..."

"ויסר מלך הכבוד ית"ש טבעתו, היינו הסמך שבא"ב" אומר החת"ס, האות ס' שצורתה צורת טבעת יש לה גם משמעות סגולית "אמר רבי

יוחנן: מפני מה לא נאמר נ' באשרי? מפני שיש בה מפלתן של (שונאי) ישראל דכתיב "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל" ... אמר רב נחמן

בר יצחק: אפילו הכי חזר דוד וסמכן ברוח הקדש שנאמר "סומך ה' לכל הנופלים" (ברכות ד:): את הטבעת הזו, הס' שסומך הקב"ה לישראל

במפלתם ח"ו מסר הקב"ה חלילה להמן - לכוחות הרע.

ואמנם לא נעשה הדבר אלא לפנים, ובסופו של דבר דוקא בהמן כתוב "לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו" מכל מקום "גדולה הסרת טבעת

יותר ממ"ח נביאים" להחזיר את ישראל בתשובה.

הגזרה נכתבת **"ונחתם בטבעת המלך... להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים..."** א"ר ישמעאל, שמונה עשר אלף וחמש מאות הלכו לבית

המשתה ואכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו, מיד עמד שטן והלשין עליהם לפני הקב"ה ואמר לפניו: רבונו של עולם, עד מתי תדבק באומה זו

שהם מפרישים לבם ואמונתם ממך. אם ברצונך - אבד אומה זו מן העולם כי אינם באים בתשובה לפניך אמר הקב"ה: תורה מה תהא עליה?

אמר לפניו: רבש"ע תסתפק בעליונים. וגם השוה דעתו למחות את ישראל

באותה שעה אמר הקב"ה לשטן: הבא לי מגילה ואכתוב עליה כליה... באותה שעה רץ אליהו זכור לטוב אצל אבות העולם ואצל משה בן

עמרם... אמר לו: רועה נאמן, כבר נכתבה אגרת כליה על ישראל! אמר לו משה: אם בטיט היא חתומה - תפילתנו נשמעת ואם בדם נחתמה -

מה שהיה הוא.

אמר לו: בטיט היא חתומה

אמר לו משה רבינו: לך והודיע למרדכי, מיד הלך והודיע למרדכי הה"ד "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו..." (אסת"ר ז'
י"ג)

שגיאה! קישור לא חוקי.

מרדכי ידע את גודל המחיצות של ברזל שנעשו למעלה ומפסיקות בין עמ"י לאביהם שבשמים הוא ידע שעמ"י כולו לבוש שק - ע"פ
הזה"ק יש בזה רמז על הזוהמה שנוצרה מן הפגמים של ישראל, ועכשיו "אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק" א"א להתקרב אל הקב"ה
ולהתפלל אליו במצב כזה.
העצה היחידה במצב זה: "ויזעק זעקה גדולה ומרה" - לזעוק זעקה כזו שתזעזע עליונים ותחתונים, ותשפיע על האדם עצמו לשנות את
מהותו,

והזעקה הזו קרעה את גזר הדין שנכתב ונחתם בטבעת מלכו של עולם (ע"פ נת"ש)

לאחר שאסתר שולחת לברר מה קורה, דורש ממנה מרדכי לבוא אל המלך ומתפתח דין ודברים ביניהם על הענין,
אסתר טוענת שאינה יכולה לבוא אל המלך אחשוורוש כי היא מכניסה עצמה לסכנת נפשות, ומרדכי טוען לעומתה שזה תפקידה בעת הזו.
מעבר לכך, מסתבר שמרדכי מבקש ממנה **לבוא אל מלכו של עולם** בתפילה ובתחנונים ולפעול בבית דין של מעלה

ואסתר חוששת:

"כל עבדי המלך... יודעים... אשר... יבוא אל המלך אל החצר הפנימית... ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה 30 יום"

הלא ידוע לכל כי כל מי שרוצה לגשת אל המלך עליון ית"ש, לחצר המלך הפנימית לפניו ממלאכי השרת ורוצה לנצח כל שרי מעלה... עליו
להיות ראוי לכך ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה 30 יום. מובא בספרים שבחודש שחלף מאז י"ג באדר היו ימי דין לישראל וע"כ גם
רוה"ק שזכתה לה אסתר היתה במעלה פחותה.

כיון שאסתר רואה את עצמה מרוחקת מהקב"ה היא מבקשת שכל עמ"י יסייע לה בצום ובתענית (ע"פ חת"ס)

(ובמקום אחר מבאר החת"ס שחששה של אסתר היה מפני שהבינה שהגזרה נחרצה וחששה לדחוק את הקץ בחינת "אם תעירו ואם
תעוררו את האהבה" אך מרדכי ידע והבין שעכשיו עת גאולה ועת בנין ביהמ"ק השני, והמצב הנוכחי הוא החושך שלפני האור הגדול ודוקא
עכשיו הזמן לעורר את אהבתו לעמו)

אסתר באה אל המלך, זוכה להתקרבות מיוחדת מהמלך אחשוורוש ולהושטת השרביט.

"והמלך יושב על כסא מלכותו נוכח פתח הבית" ואז ראתה את המלך ית"ש יושב נוכח הפתח, היינו ידו פתוחה לקבל תשובה

שהוא הפתח הרמוז בה' שיש לה 2 פתחים לבעלי תשובה (רש"י בראשית ב' ד: בהבראם - חת"ס)

לאחר המשתה הראשון שהכינה לאחשוורוש ולהמן, מגיעה העת הקשה: המן מכין עץ לתלות את מרדכי.

"לאחר שעשה העץ הלך אצל מרדכי ומצאו שהיה יושב בבית המדרש והתינוקות יושבים לפניו ושקים במתניהם ועוסקים בתורה והיו
צועקים ובוכים ומנה אותם ומצא שם כ"ב אלף תינוקות השליך עליהם שלשלאות של ברזל והפקיד עליהם שומרים ואמר למחר אהרוג אלו
התינוקות תחלה ואח"כ אתלה את מרדכי... בבכיה עד שעלתה שועתם למרום ושמע הקב"ה קול בכייתם כבשתי שעות בלילה. באותה
שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ועמד מכסא דין וישב בכסא רחמים ואמר מה קול גדול הזה שאני שומע כגדיים וטלאים? עמד משה רבינו
לפני הקב"ה ואמר: רבש"ע לא גדיים ולא טלאים הם אלא קטני עמך שהם שרויים בתענית היום שלשה ימים ושלשה לילות, ולמחר רוצה
האויב לשוחטם כגדיים וטלאים, באותה שעה נטל הקב"ה אותן אגרות שגזר עליהם שהיו חתומות בחותם של טיט וקרעם והפיל על
אחשוורוש בהלה באותו לילה ההא דכתיב בלילה ההוא וגו'.

"בלילה ההוא נדדה שנת המלך" א"ר תנחומא: נדדה שנת מלכו של עולם... וכי שינה יש לפניו? אלא כשישראל חוטאים עושה עצמו

כישן... (ילק"ש תתרג"ז)

"ויאמר להביא את ספר הזכרונות... ויהיו נקראים לפני המלך"

הביאו את ספר הזכרונות של מעלה לחפש זכויותיהם של ישראל ונמצאה זכותו של מרדכי.

"וימצא... אשר הגיד מרדכי..." ונמצא, שגם כאשר השתתפו ישראל בסעודתו של אחשורוש, עמד מרדכי שהיה אז שר המשקים והזהיר את ישראל שלא להתגאל במאכלות אסורות וביין נסך, כי:

בגתנא ותירש... אשר בקשו לשלוח יד במלך... שני שליחים היו אז לשטן שרצו לשלוח יד במלכות שמים ולהחטיא את ישראל:

בגתנא - מלשון פת בג - מאכלות אסורים

ותירש - מל' תירוש - יין נסך

וכיון שמרדכי עמד בפרץ להזהיר את העם ועדיין לא קבל שכרו - הגיע עכשיו הזמן לתת לו את שכרו, ומכאן והלאה התגלגל גם המשך הישועה (חת"ס)

וכאשר המן מהלך עם מרדכי ברחוב העיר וקורא לפניו **"ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו"** וישראל עונין: **לא המלך שבארץ, אלא המלך שבשמים!** (ספר דאגדתא)

גם כשפונה אסתר במשתה השני אל המלך אחשורוש ומתחננת לפניו לבטל את הגזרה **"אם על המלך טוב, תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי... כי נמכרנו... ואין הצר שווה בנזק המלך"** - היא פונה במילים אלו גם אל הקב"ה ומציינת שאמנם יש משראל

שהשתחוה לצלם, ואפשר שנתחייבו למלכות כדין אנשי עיר הנדחת שענשם בסייף, וע"פ הגמרא, מיום שחרב ביהמ"ק מי שענשו בסייף - נמסר למלכות (ע"פ כתובות ל) אבל אבל לא כולם השתחוו (ע"פ המדרש היו שהתחמקו) וטענתה: מדוע נגזרה כליה על (שונאיהם של) ישראל כצדיק כרשע, **וכי הפגם שגרמו שוה?** (ע"פ החת"ס)

ועוד היא מוסיפה ומזכירה **"ואין הצר שווה בנזק המלך"** שבכל צרתם של ישראל נוסף גם צער השכינה הק'. ואם יכלו ישראל מן העולם - לא יהיה קיום לשמו הגדול והקדוש של הקב"ה (ע"פ ספרי חסידות).

כשנתלה המן על העץ אנו מתבשרים

"וחמת המלך שככה" חמתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שהיתה על עמ"י על חטאם, שגרם להם לאותה גזירה המן (אסתר ג' ט"ו ובאור המדרש)

גם לאחר ביטול גזרת ההשמדה, עדיין מובאים בפרקים ח' ט' בקשות שבקשה אסתר מן המלך ובחלקן מופנות גם אל מלך מלכי המלכים:

"ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן האגני..." עדיין, לאחר שישראל שבו בתשובה

וחמת מלכו של עולם שככה - נותר כח הרע המיוצג ע"י המן בעולם, ואסתר מבקשת מהקב"ה את מה שכולנו נמשיך לבקש עד ביאת גוא"צ: **להעביר את רעת המן - מה שהוא עושה אותנו רעים** (דרכי נעם)

בסיומה של מגילה מגלים לנו מרדכי ואסתר את המפתח לכל מי שלא הבין אותו עד כה:

"וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת מרדכי אשר גדלו המלך הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי פרס ומדי"

אמנם, היות שישראל נתונים בגלות - עליהם להגדיל את מעשיו של אחשורוש ולכתוב את המגילה כאילו הוא זה שנווט את העניינים - כפי שודאי מורחב בספר דבה"י למלכי פרס ומדי.

אבל עבור עמ"י מציינים מרדכי ואסתר: **"אשר גדלו המלך"** אנו לא מרחיבים במגילה על מעשי אחשורוש כי איננו תולים את כל מה שארע בתקפו וגבורתו של אחשורוש, אלה יודעים שגדולת מרדכי היא מאת המלך - מלכו של עולם, הכל בהשגחה מאת הקב"ה ית"ש ויתעלה זכרו (ע"פ החת"ס)